

Προπτυχιακή Εργασία

Μπιζάκη Χριστίνα- Ηλέκτρα

Περιορισμοί στο Δικαίωμα Πληροφόρησης

Κεφάλαιο 1ο:

ΤΑ ΑΤΟΜΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ*

Τα ατομικά δικαιώματα απασχόλησαν το συντακτικό νομοθέτη πριν ακόμη συσταθεί το ανεξάρτητο ελληνικό κράτος. Ήδη από το σύνταγμα του 1844 διακηρύσσεται –μάλλον με ακαδημαϊκό τρόπο- η προστασία των ατομικών δικαιωμάτων, της συνάθροισης και του συνεταιρισμού. Η περί συντάγματος Β' Εθνική συνέλευση διακηρύσσει εμπνεόμενη από τις αρχές του φυσικού δικαίου ότι πρόκειται για δικαιώματα σύμφυτα τω ανθρώπω.

Με το σύνταγμα του 1911 ενισχύονται περισσότερο τα ατομικά δικαιώματα ενώ παράλληλα περιελήφθησαν σε αυτό νέες διατάξεις που κατοχυρώνουν την προσωπική ελευθερία, το δικαίωμα της αναφοράς και το άσυλο της κατοικίας.

*Γεωργόπουλος Κ., Επίτομο Συνταγματικό Δίκαιο 2001,σελ.502-503

Το Σύνταγμα του 1927 είναι πιο πλούσιο σε διατάξεις .

Συγκεκριμένα, έμεινε πιστό στον κατάλογο των ατομικών δικαιωμάτων και δεν δημιουργούσε καθήκοντα των ατόμων, ούτε θετικές υποχρεώσεις του κράτους απέναντί τους, εκτός από την δωρεάν παροχή της στοιχειώδους εκπαίδευσης. Το δε σύνταγμα του 1952 ενέμεινε κι αυτό στον κλασικό κατάλογο των ατομικών δικαιωμάτων και καθιέρωσε κάποιους άγνωστους στο παρελθόν περιορισμούς σχετικά με την άσκηση ορισμένων ατομικών δικαιωμάτων και ιδίως της ελευθερίας του τύπου. Σημειωτέον δεν περιέλαβε καμία διάταξη κοινωνικού περιεχομένου και διευρυνε τις περιπτώσεις αναστολής της εφαρμογής ορισμένων συνταγματικών διατάξεων σχετικών με την κατηγορία αυτή δικαιωμάτων, με την εφαρμογή του νόμου για την κατάσταση πολιορκίας.

Σε αντίθεση με τα προηγούμενα, το Σύνταγμα του 1975/1986/2001 εγκατέλειψε τον τίτλο <<δημόσιον δικαίον των ελλήνων>> και υιοθέτησε για το Δεύτερο Μέρος τον τίτλο

Ατομικά και κοινωνικά Δικαιώματα που περιέχονται στα άρθρα4-25.Το ισχύον δίκαιο ακόμη διαθέτει καλύτερη συστηματοποίηση όσον αφορά την ύλη του Δεύτερου Μέρους σε σχέση με τα προηγούμενα, Περιέχονται σε αυτό με τη σειρά (Άρθρο 4)οι διατάξεις για την ισότητα,(Άρθρο 5-9Α) για την προσωπική ελευθερία,(Άρθρο 10) το δικαίωμα της αναφοράς,(Άρθρο 11-16,19) η ελευθερία πνευματικής κίνησης, (Άρθρο 17 και 18)η προστασία της ιδιοκτησίας κ.λ.π.

Με την αναθεώρηση του 2001 προστέθηκαν νέες διατάξεις(5Α ,9Α κλπ) .Αυτό δε σημαίνει πως πρόκειται για νέα δικαιώματα ,κατά κυριολεξία <<νέα>> δικαιώματα είναι ορισμένα που συνδέονται με την εξέλιξη της τεχνολογίας κι έχουν περιληφθεί στο σύνταγμα.

Επομένως επειδή το 5Α κατοχυρωνόταν με το άρθρο 14 του Συντάγματος δεν αποτελεί νέο δικαίωμα*. Τα νέα δικαιώματα ,λοιπόν, δε διευρύνουν την κανονιστική εμβέλεια του Συντάγματος αλλά λειτουργούν στο πεδίο της

*Δαγτόγλου Π., Ατομικά Δικαιώματα Α', σελ. 523

αποτελεσματικότητας του τελευταίου. Είναι επιπλέον εγγυήσεις

Ασφάλειας δικαίου στην οργάνωση των σχέσεων μας με την εξουσία.*

Πέραν ωστόσο της κατοχύρωσης των ατομικών δικαιωμάτων στο Σύνταγμα υπάρχουν διατάξεις οι οποίες θέτουν περιορισμούς στην άσκησή τους. Οι περιορισμοί αυτοί είτε υπάρχουν μέσα στο συνταγματικό κείμενο είτε γίνεται παραπομπή στο νόμο. Οι περιορισμοί αυτοί πρέπει να είναι γενικοί, να θεσπίζουν ίση μεταχείριση μεταξύ ανθρώπων και καταστάσεων και να αναφέρονται σε λόγους κοινωνικού ή δημοσίου συμφέροντος ή δημοσίας τάξης.

*Δ.Θ.Τσάτσου/Ευ.Β.Βενιζέλου/Ξ.Ι.Κοντιάδη, Το νέο Σύνταγμα, σελ. 76

Κεφάλαιο 2ο :

ΤΑ ΑΡΘΡΑ 5 Α, 9Α, 19.

Τα άρθρα 5 - 9Α αφορούν στην προστασία της ελευθερίας του προσώπου.*

Δικαίωμα κεφαλαϊώδους σημασίας στο αναθεωρημένο ελληνικό Σύνταγμα αποτελεί αυτό που διακηρύσσεται στο πρώτο εδάφιο της πρώτης παραγράφου του Άρθρου 5 Α <<Καθένας έχει δικαίωμα στην πληροφόρηση , όπως ο νόμος ορίζει.>>.Καταρχήν λοιπόν ο συντακτικός νομοθέτης κατοχυρώνει την πρόσβαση κάθε πολίτη στην κοινωνία της πληροφορίας όποια μορφή κι αν έχει αυτή. Καθώς μάλιστα σήμερα η πληροφορία συνδέεται στενά με την τεχνολογία και ιδίως το Διαδίκτυο, ο νομοθέτης προέβλεψε την περίπτωση αυτή στο πρώτο εδάφιο της δεύτερης παραγράφου του ίδιου άρθρου <<Καθένας έχει δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της πληροφορίας.>>

*Γεωργόπουλος Κ., Επίτομο Συνταγματικό Δίκαιο 2001, σελ507.

Η καλπάζουσα διάδοση των νέων τεχνολογιών ήδη από τη δεκαετία του '70 και η εμφάνιση του ηλεκτρονικού εγκλήματος δε θα μπορούσαν να αφήσουν αδιάφορο τον συντακτικό νομοθέτη, καθώς το ηλεκτρονικό έγκλημα με τις διάφορες μορφές που παίρνει απειλεί την αδιατάρακτη εφαρμογή των ατομικών δικαιωμάτων. Οι περιπτώσεις που το ηλεκτρονικό έγκλημα απειλεί την ανθρώπινη αξία είναι οι εξής: οικονομικά εγκλήματα (απάτη), εγκλήματα κατά της προσωπικότητας(πορνογραφία, αποστολή απειλητικών και αισχρών μηνυμάτων), εγκλήματα κατά κοινωνικών και υπερατομικών αγαθών (προπαγάνδα μίσους και πολιτιστικός ιμπεριαλισμός). *

Το Σύνταγμα, λοιπόν, οφείλει να προστατεύσει τον πολίτη από την παραβίαση θεμελιωδών κανόνων. Εν τω προκειμένω το δικαίωμα στην πληροφόρηση "περιορίζεται" όταν πρόκειται να παραβιασθεί η αρχή της ελευθερίας του προσώπου, πιο συγκεκριμένα του απαραβίαστου της ιδιωτικής αυτονομίας. Το

* Λάζος Γ., Πληροφορική κι έγκλημα, σελ.86-90

δικαίωμα αυτό υπόκειται επίσης σε περιορισμούς που αφορούν στην προστασία του ευρύτερου δημοσίου συμφέροντος.

Ενώ, λοιπόν, στο άρθρο 5Α Συντ. διασφαλίζεται η δυνατότητα πρόσβασης στην πληροφορία κι αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών στον τομέα της πληροφορικής , ως προϋπόθεση για την ανάπτυξη της προσωπικότητας στη μεταβιομηχανική κοινωνία , αντίθετα στις διατάξεις του νέου άρθρου 9Α Συντ. εισάγεται η αμυντική διάσταση έναντι των κινδύνων που εγκυμονεί η τεχνολογία της πληροφορικής. *

Παρόλο που το δικαίωμα προστασίας από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα θα μπορούσε να συναχθεί ερμηνευτικά από σωρεία συνταγματικών διατάξεων που αφορούν στην αρχή του σεβασμού της αξίας του ανθρώπου και το δικαίωμα ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας, η ρητή καταγραφή σκοπεύει τόσο στην αποτελεσματική άσκηση άλλων θεμελιωδών δικαιωμάτων όσο και στην ουσιαστική

*Κοντιάδης Ξ.,Ο νέος Συνταγματισμός και τα θεμελιώδη δικαιώματα μετά την Αναθεώρηση του 2001,σελ 207-208.

συμβολή της ενίσχυσης της ασφάλειας του δικαίου και της ανάπτυξης της σχετικής νομολογίας και νομοθεσίας.

Σε επίπεδο ευρωπαϊκού δικαίου και κοινής νομοθεσίας, η προστασία των προσωπικών δεδομένων επιχειρείται μέσω των δύο κοινοτικών οδηγιών 95/46, 97/66, του άρθρου 8 του Χάρτη θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ευρωπαϊκής ένωσης, το νόμο 2472/1997 και 2774/1999.

Συγκεκριμένα με το νόμο 2472/1997, ιδρύθηκε η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα και με το νόμο 2774/1999 ρυθμίζεται η προστασία προσωπικών δεδομένων στο τηλεπικοινωνιακό τομέα.

Όταν στο άρθρο 5Α Συντ. λέει <<όπως ο νόμος ορίζει>> η αναφορά γίνεται στο νόμο 2472/97<<Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα>> * .Ο νόμος 2472/97 συνιστά ένα προστατευτικό πλαίσιο κανόνων που εδράζεται σε τρεις πυλώνες.1)Σ ένα σύστημα ουσιαστικών

*Μήτρου Λ. Αρχή Προστασίας προσωπικών Δεδομένων, σελ.16

ρυθμίσεων που θέτει τις βάσεις της νομιμότητας της επεξεργασίας και προσδιορίζει δεσμευτικά το σημείο ισορροπίας μεταξύ των αντιτιθέμενων δικαιωμάτων και συμφερόντων
2)Στην αναγνώριση δικαιωμάτων στα πρόσωπα ώστε να προστατευθούν τα συμφέροντα τους.

3)Στην εισαγωγή κι οργάνωση θεσμικού ελέγχου προστασίας προσωπικών δεδομένων ώστε να εξασφαλίζεται η εφαρμογή της νομοθεσίας. Το πρόβλημα της εφαρμογής του νόμου αφορά στην ποσοτική διάσταση , δηλαδή τον όγκο και την ευρύτητα του προς έλεγχο πεδίου. Και τη συνεχή εξέλιξη και διάδοση των πολυμέσων.*

Η νομοθετική αυτή ρύθμιση συμπληρώθηκε με το άρθρο 11 του νόμου 2774/1999 <<Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στον τηλεπικοινωνιακό χώρο>>.*

*Μήτρου Λ. Αρχή προστασίας προσωπικών δεδομένων, σελ 42

**Δαγτόγλου Π. Ατομικά Δικαιώματα Α', σελ.391

Όσον αφορά , τώρα, στα άρθρα 9Α και 19 πρόκειται για οριοθετήσεις του δικαιώματος στην Πληροφόρηση κι όχι για περιορισμούς, αφού το δικαίωμα του ατόμου στην πληροφόρηση τελειώνει εκεί που αρχίζει το δικαίωμα του ατόμου στο απόρρητο της ιδιωτικής του ζωής. Με το άρθρο 19 κατοχυρώνεται η υποχρέωση σεβασμού από τα κρατικά όργανα του απορρήτου του περιεχομένου των σφραγισμένων επιστολών που τα άτομα ανταλλάσσουν, καθώς επίσης και των ιδεών που διοχετεύονται με οποιονδήποτε άλλα μέσα επικοινωνίας όπως είναι τα τηλέφωνα, τηλεγραφήματα ,telex κλπ. Το δικαίωμα αυτό απολαμβάνουν και οι αλλοδαποί και τα νομικά πρόσωπα ακόμη κι αν είναι δημοσίου δικαίου. Με το εδάφιο β' εισάγονται δύο εξαιρέσεις (περιορισμοί) στον κανόνα του απαραβίαστου των επιστολών που δεν προβλέπονταν με το Σύνταγμα του '52.α) λόγοι εθνικής ασφάλειας και β)διακρίβωση σοβαρών εγκλημάτων.*

*Παραράς Π. Σύνταγμα 1975 Corpus,Άρθρα 1-50 ,σελ 294

Με την κατοχύρωση λοιπόν του άρθρου 5Α στο αναθεωρημένο Σύνταγμα επιχειρείται πλέον η δημιουργία ενός ολοκληρωμένου συστήματος διατάξεων ,που συγκροτεί ένα νέο δικαϊκό κλάδο με σχετική αυτοτέλεια.

Το δικαίωμα του πολίτη να αποφασίζει αν και τι θα αποκαλύπτει στο περιβάλλον του αποτελεί

εξειδίκευση τόσο του δικαιώματος ανάπτυξης της προσωπικότητας όσο και των δικαιωμάτων ιδιωτικού βίου (άρθρο 9 Συντάγματος)και προστασίας του απορρήτου της επικοινωνίας (άρθρο 19 Συντάγματος). *

Οι κατά το Σύνταγμα περιπτώσεις επιτρεπτού της αναστολής είναι οι παρακάτω.

*Κοντιάδη Ξ. Ο νέος Συνταγματισμός και τα θεμελιώδη δικαιώματα μετά την αναθεώρηση 2001, σελ 211

1.Το άρθρο 48,παράγραφος1 του Συντάγματος.

Αντίθετα προς τις οριοθετήσεις όπως αναφέρθηκε παραπάνω η προβλεπόμενη στο άρθρο 48 αναστολή ορισμένων θεμελιωδών δικαιωμάτων (5Α ,9Α) έχει πάντοτε προσωρινό χαρακτήρα. Ratio της αναστολής είναι η κατάσταση ανάγκης στην οποία βρίσκεται η χώρα.* Με το άρθρο 48παράγραφος 1, επιτρέπεται σε ορισμένες εξαιρετικές περιπτώσεις(πολέμου επιστράτευσης εξαιτίας εξωτερικών κινδύνων ή άμεσης απειλής της εθνικής ασφάλειας, καθώς κι ενόπλου κινήματος για την ανατροπή του δημοκρατικού πολιτεύματος)η αναστολή ορισμένων διατάξεων μέσα στις οποίες περιλαμβάνεται και το άρθρο 5Α, 9, 9Α,19.Τα μέτρα λαμβάνονται μετά από απόφαση της Κυβέρνησης, με απόφαση της βουλής και τριών πέμπτων του συνολικού αριθμού των βουλευτών (Άρθρο 48, παράγραφος 6),απόφαση που λαμβάνεται σε μία μόνο συνεδρίαση και η δημοσίευσή της

*Δημητρώπουλος Α. Συνταγματικά Δικαιώματα Γενικό Μέρος,σελ208.

γίνεται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας στην εφημερίδα της Κυβερνήσεως.Η διάρκεια της ισχύος των επιβαλλόμενων μέτρων καθορίζεται από την ίδια απόφαση της Βουλής που δεν μπορεί σύμφωνα με το τελευταίο εδάφιο του άρθρου 48 παράγραφος 1 να ξεπερνάει δεκαπέντε μέρες. Τα μέτρα αυτά ωστόσο μπορούν να παρατείνονται με χρονικό περιορισμό ανά δεκαπέντε μέρες μετά από απόφαση της Βουλής και συγκαλείται ακόμα κι αν έχει λήξει η βουλευτική περίοδος ή αν έχει διαλυθεί για τη λήψη της απόφασης απαιτείται η απόλυτη πλειοψηφία του συνολικού αριθμού των βουλευτών (Άρθρο 48 παράγραφος 6).Σε περίπτωση που δεν υπάρξει απόφαση της Βουλής για παράταση, τα μέτρα αίρονται αυτοδικαίως εκτός αν επιβλήθηκαν σε καιρό πολέμου, οπότε αίρονται μετά τη λήξη του. Υπάρχει κι η περίπτωση που επειδή η βουλή δεν είναι παρούσα είτε επειδή δεν είναι σε σύνοδο είτε επειδή υπάρχει αντικειμενική αδυναμία έγκαιρης σύγκλησης της, να ληφθούν τα μέτρα αυτά με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται μετά από πρόταση του υπουργικού συμβουλίου (παράγραφος 2 του ίδιου άρθρου).

Η αναστολή της ισχύος των Συνταγματικών διατάξεων θεμελιώνεται στο λεγόμενο δικαίο της ανάγκης πράγμα που σημαίνει ότι εφαρμόζεται στις περιπτώσεις και μόνο που

απαριθμούνται στο 48 παράγραφος 1.

Κατά το άρθρο 48 παράγραφος 1 η αναστολή ισχύος ορισμένων συνταγματικών διατάξεων, η εφαρμογή του νόμου για την κατάσταση πολιορκίας, και η σύσταση εξαιρετικών δικαστηρίων επιτρέπεται μόνο όταν συντρέχει μια από τις ακόλουθες περιπτώσεις. Να έχει κηρυχθεί - επίσημα και μη - πόλεμος και η Ελλάδα να συμμετέχει με ή και χωρίς τη θέλησή της, να διενεργηθεί μερική ή ολική επιστράτευση εξαιτίας εξωτερικών κινδύνων ή άμεσης απειλής της κοινωνικής ασφάλειας, να έχει εκδηλωθεί ένοπλο κίνημα για την ανατροπή του δημοκρατικού πολιτεύματος.*

*Γεωργόπουλος Κ. Επίτομο Συνταγματικό Δίκαιο,σελ622-623

2.Το άρθρο 5 ΕΣΔΑ.

Σύμφωνα με την ελεύθερη δημοκρατική τάξη , όπως ορίζεται και στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, περιορισμοί στην γενική σχέση απαγορεύονται. Έτσι περιορισμοί εισάγονται μόνο σε ειδικές σχέσεις. Τα διεθνή συμβατικά κείμενα γενικού περιεχομένου περιέχουν πάντοτε ρήτρες που επιτρέπουν στα συμβαλλόμενα κράτη , σε εξαιρετικές περιστάσεις, όταν απειλείται ή πράγματι υπάρχει σοβαρός κίνδυνος για την ασφάλεια του έθνους , να θεσπίζουν 'δια νόμου' την προσωρινή αναστολή ορισμένων δικαιωμάτων και ελευθεριών. *

Αναστολή του δικαιώματος στην πληροφόρηση συνιστά το άρθρο 5 ΕΣΔΑ το οποίο έχει δύο όψεις**:

α/ απαγορεύει την αυθαίρετη σύλληψη και κράτηση και β/ παρέχει εγγυήσεις υπέρ των προσώπων που νόμιμα στερούνται της ελευθερίας τους. Η ' 'ελευθερία' ' λαμβάνεται εδώ υπό την τρέχουσα έννοια της,

*Ρούκουνας Ε. Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σελ.28-29

**Δαγτόγλου Π. Το Σύνταγμα μετά την αναθ. του 2001,σελ33

κατ' αντιδιαστολή προς το άρθρο 5 παράγραφος 1, που αναφέρει τότε είναι επιτρεπτοί οι περιορισμοί της

Και η ' ' προσωπική ασφάλεια' ' λαμβάνεται υπό φυσική έννοια, δηλαδή δεν επεκτείνεται στην οικονομική ασφάλεια ή την κοινωνική ασφάλιση.

Το άρθρο 5 παράγραφος 1, εδάφιο α' - στ' , περιέχει αποκλειστική απαρίθμηση των περιπτώσεων κατά τις οποίες είναι επιτρεπτή η στέρηση της ελευθερίας. Οι περιπτώσεις αυτές ερμηνεύονται περιοριστικά και για να δικαιολογηθεί η παρέκκλιση πρέπει τα λαμβανόμενα από το κράτος μέτρα να πραγματοποιούνται κατ εφαρμογή νομίμων διαδικασιών, δηλαδή διαδικασιών του εσωτερικού δικαίου, που λογίζονται ως προστατευτικές για τα άτομα από την αυθαίρετη σύλληψη και κράτηση.*

*Ρουκουνας Ε . Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.σελ147

3.Το άρθρο 9-11 ΔΣΑΠΔ.*

Το άρθρο 9 προστατεύει από την αυθαίρετη σύλληψη και κράτηση και εντάσσεται στο πρώτο σκέλος της αρχής Due Process of Law του αγγλοσαξωνικού δικαίου. Το άρθρο 9 δεν έχει την επεξεργασμένη διατύπωση του ανάλογου και ευρύτερου άρθρου 5 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως. Το άρθρο 9 παρ.1 απαγορεύει την ' ' αυθαίρετη' ' σύλληψη και κράτηση, δηλαδή αυτή που πραγματοποιείται κατά παραβίαση των διαδικασιών που προβλέπει ο ' ' νόμος' '.

Στο άρθρο 19 παρ. 2 ΔΣΑΠΔ και 10 παρ.1 ΕΣΔΑ τέλος κατοχυρώνεται η ελευθερία εκφράσεως η οποία περιλαμβάνει την ελευθερία αναζητήσεως, λήψεως και μεταδόσεως πληροφοριών πάσης φύσεως με κάθε μέσο, προφορικό, γραπτό, ηλεκτρονικό, και μάλιστα χωρίς κανένα εδαφικό περιορισμό.

*Ρούκουνας Ε .Διεθνής προστασία ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, σελ84-85

Είναι ελευθερία με διεθνείς διαστάσεις 'ανεξαρτήτως συνόρων'.*